

Опасен азиатски стършел наближава границите на България

Васил Големански

Понякога и човекът изкуствено преселва (интродуцира) полезни растения и животни, които използва в растениевъдството, рибното стопанство и животновъдството, горската стопанство и ловната дейност и др. Някои от тях не оказват

забележимо негативно влияние в новите си местообитания и се отнасят към категорията на т.н. Чужди видове (Alien species) за дадена страна и географски регион. Други видове организми обаче, най-често проникнали по неконтролирани пътища, намират благоприятни условия за живот в новите си местообитания, размножават се успешно в тях поради липсата на естествени неприязтели и врагове и скоро започват да оказват негативно влияние върху местното биоразнообразие. А много от тях могат да причинят и значителни икономически загуби и да нарушат екологичното равновесие в новите страни и континенти. Те се от-

В последните десетилетия, поради промените на климата в световен мащаб, интензифицирането на международния транспорт, туризма, търговията между страните и други фактори, се създадоха благоприятни условия за разселването и на много видове растения и животни в нови местообитания.

насят към категорията на т. н. Чужди инвазивни видове (Alien Invasive species) и представляват заплаха не само за местното биологично разнообразие и екологията в даден район, но нанасят и значителни икономически щети в различните сфери

на човешката дейност. По данни на Европейската информационна мрежа за чуждите и инвазивните видове в Европа досега са регистрирани около 14 000 чужди видове организми, от които около 10% се оказват и инвазивни в различна степен за природата и човешката дейност на континента. Само през последното столетие в Европа, а и в България по-конкретно, са проникнали десетки вредни видове като например Филоксерата, която унищожи старото местно лозарство, гъботворката по гъбовете гори, колораският бръмбар по картофите, пчелиният кърлеж, кестеновият миниращ молец и много други инвазивни животни и

растения, оказали неизчислими екологични и икономически щети на страните от Стаяния континент.

Проникването на чужди инвазивни видове растения и животни на територията на Европа и в нашата страна продължава и през настоящия 21 в. Преди 4 г. в сп. „Природа“ (бр. 2, 2014) ви съобщихме, уважаеми читатели, за опасността от настъплението на един опасен инвазивен вредител по чешира в Европа – пеперудата Сидалима перспекталис (*Cydalima perspectalis*). Тя още на следната година действително проникна в страната ни и вече масово унищожава чешира в природата и в частните градини и дворове (бр.3, 2015 г.). Отново на страниците на сп. „Природа“ ви информирахме и за намирането през последните 4 – 5 години на Китайския мъхнат крив рак (*Eriocher sinensis*) и на Американския шипобузест рак (*Oronectes limosus*) в р. Дунав и някои от притоците ѝ, чието негативно влияние върху местната ихтиофауна и природата засега е непрегледимо поради все още ниската численост. Посочените примери доказват засиления процес на проникване на чужди инвазивни видове в Европа и България през последните десетилетия и заслужават по-голямо внимание и усилия за ограничаването му от държавните органи и екологични организации.

Един нов нашественик от Азиатския континент в Европа, който наближи през последните години и границите на България е Азиатският стършел Веспа велутина (*Vespa velutina*), познат и под името Жълтокрак стършел (Asian hornet или Yellow-legged hornet). Неговата родина е Азиатският континент, където се среща в много южно- и източно азиатски страни от Индия, Индонезия и Виетнам до по-северните Пакистан, Китай, Южна Корея, Непал и Афганистан. Предполага се, че е внесен за първи път на Европейския континент в района

на Бордо (Югозападна Франция) с търговски пратки от Китай през 2004 г., откъдето започва неговото разселване и в други съседни страни. През 2010 г. вече е установен в Испания, а година по-късно и в съседните Португалия и Белгия. През 2013 г. прониква в Италия, а през 2014 г. единични екземпляри са установени и в Германия. Специалистите ентомолози отбелязват, че предпочитат страни и райони с по-влажен климат и избягва сухите южни и горещи райони. Досега не е установен в България, но климатичните условия в страната ни са благоприятни за неговата поява и е доста вероятно скоро да бъде констатиран и у нас.

От столетия в нашата страна живеят 2 вида стършели, от които по-често срещан на територията на цялата страна е поедрият Европейски стършел Веспа крабро (*Vespa crabro*), а Ориенталският стършел (*Vespa orientalis*) има по-ограничено разпространение. Както е известно, те са сравнително едри насекоми, чиито размери достигат до 3.5 см. дължина и се разпознават лесно поради ярките жълти пръстени на коремчето им. За разлика от тях Азиатският стършел има по-дребни размери и мъжките екземпляри достигат на дължина обикновено до 2 – 2.5 см., а работничките са дълги само около 2 см. Главата и гърдите му са тъмни, по-скоро черно кафяви. Сегментите на коремчето също са тъмно кафяви

Азиатски стършел

Гнездо на азиатски стършел в короната на дървета

и жълтите пръстени по тях са по-тесни в сравнение с ярките жълти сегменти на европейския стършел. Ярко жълто е оцветен само последният сегмент на коремчето. Азиатският стършел има различни подвидове, от които в Европа е проникнал Черногърдият азиатски стършел (*Vespa velutina nigrithorax*).

Азиатският стършел е по-плодовит от местните видове стършели и за една година от една оплодена царица могат да се възпроизведат до 1000 работнички и още толкова, а и повече, мъжки и женски

индивиди. Подобно на другите стършели те строят гнездата си от мъртва дървесина, които зеленват по клони в короната на дървета на височина около 10 и повече метри, в скални цепнатини, изоставени човешки жилища или хралупи на дървета и ги дострояват през цялата година с увеличаване на индивидите на колонията. Техните гнезда достигат значително по-големи размери от тези на местните видове (до 50 – 70 см. дължина) и са лесно забележими от човека. Обикновено в края на лятото новоизлюпените стотици мъжки и женски стършели напускат гнездото, копулират и мъжките умират, а оплодените женски презимуват в почвата или под кората на едри дървета и на следващата пролет дават начало на нови колонии. Тази по-висока плодовитост позволява и по-бързо нарастване на числеността на популациите на Азиатския стършел.

Поради това, че видът е хищник и напада разнообразни насекоми, включително и медоносните пчели, може да нанася значителни вреди на пчелните семейства. По данни на ентомолози средно в менюто на Азиатския стършел попадат до около 60% пчели и други ципокрили и около 40% други насекоми (мухи, скакалци и щурци, бръмбари и др.). Има публикувани данни, че един Азиатски стършел може да улавя в полет до 40 – 50 медоносни пчели – работнички за един ден. По данни на южнокорейски ентомолози появата и намножаването на инвазивния Азиатски стършел в Южна Корея е довело само за няколко години до чувствително намаляване на популациите на 2 вида местни оси. Отбелязани са и случаи на нападения на дребни бозайници – мишки, полевки и др. Тези факти потвърждават опасенията, че този нов пришълец на Европейския континент може в бъдеще да се окаже опасен инвазивен вид предимно за пчеларството. Според някои ентомолози и еколози Азиатският стършел, който е лаком изстребител на различни видове насекоми, включително и опрашители на полезни растения, може да причини в бъдеще

ще и намаляване на добивите от някои селскостопански култури.

В последните години от страните с по-значителна численост на този инвазивен вид се появиха съобщения и за случаи на ужилвания на хора. В повечето случаи болезнените ужилвания причиняват остър анафилактичен шок и отоци, които преминават след няколко дни, но вече има случаи, довели и до смърт на нападнатите хора. Те са особено опасни за хора, предразположени към алергии. Стършелите не нападат първи, но когато са изненадани върху плодове (зряло грозде, круши, сливи и др.) или са докоснати по невнимание, атакуват и човека. Особено агресивни са при опити за разрушаване на техните гнезда, когато десетки стършели се нахвърлят върху нападателя и последствията могат да бъдат

Азиатските стършели често нападат и различни плодове

твърде опасни. В медиите вече се появиха случаи и за причинени смъртни случаи на хора от азиатски стършели в Испания, Португалия и Франция. Някои български медии също вече предупреждават за опасността от азиатския стършел. Така напр. в емисията си от 21.06.2018 г. NEWS.BG също публикува съобщение, озаглавено достатъчно красноречиво – „Стършели от Китай тормозят Франция"! А в последните месеци на 2018 г. се появиха медийни известия за проникването на новия европейски нашественик и в Южна Англия.

Най-близкото европейско находище на инвазивния Азиатски стършел до нашата страна е Северна Италия, където той е регистриран за първи път през 2013 г. Въпреки все още значителната дистанция между Северна Италия и България, активният търговски обмен между двете страни и засилващите се туристически и транспортни връзки могат да улеснят проникването на нежелания нашественик и в нашата страна. На този етап от състоянието на този нов екологичен и икономически проблем за Европа и нашата страна е особено важна осведомеността на нашата общественост и главно повишена бдителност и контрол на българските митнически и гранични служби за недопускане на подобни инвазивни видове организми в нашата страна. ■

Алергичен шок след ужилване от Азиатски стършел